

Uued suundumused veterinaarmeditsiinis

Arvo Viltrop
dotsent

1. Kliiniline veterinaarmeditsiin

Põllumajandusloomadega tegelevad loomaarstid, kellelt loomaomanik on traditsiooniliselt oodanud abi eelkõige loomade haigestumisel, on tänapäeva arenenud põllumajandusega maades orienteeritud rohkem haiguste ennetamisele. Loomaarstist on saanud loomaomaniku nõustaja loomatervishoiu küsimustes. Raskuspunkt loomade haigustelt on ülekandunud looma tervisele. Täna räägitakse pigem **loomakarja tervishoiu korraldusest** kui haiguste tõrjest.

Loomade tervis on otseses seoses looma toodanguvõimega, seetõttu vaadatakse põllumajandusloomade haigestumist alati koos selle mõjuga toodangule. Toodangu vähenemine on esimene indikaator karja tervise probleemidest, millega loomaomanik loomaarsti poole pöördub.

Seega on tähelepanu üksiku looma ravimiselt nihkunud karjatasandile – **karjatervisele**. Tänapäeva arenenud maades on ohtlike loomataudide levik üliharv nähus. Seetõttu omavad suuremat tähtsust kergema kuluga, kuid seevastu paljudest erinevatest keskkonna ja mikroobsetest teguritest tingitud haiguslikud seisundid, mis sageli avalduvadki loomade toodanguvõime vähenemisega.

Nimetatud tendentsid seab uued nõudmised ka produktiivloomadega tegelevate loomaarstide ettevalmistusele, teadmistele ja oskustele. Hea kliinilise ettevalmistuse kõrval peab loomaarst omama häid teadmisi epidemioloogiast ja populatsioonimeditiinist, st. oskust selgitada välja haiguse determinandid (põhjuslikud tegurid), määrata kindlaks indikaatorid, mille abil on võimalik seisundi levikut populatsioonis hinnata ja jälgida ning määratleda meetmed selle esinemissageduse vähendamiseks. See omakorda nõuab põhjalikke teadmisi loomade pidamise tehnoloogiast ja söötmisest, kuna need on tegurid, millest sõltub suurel määral loomade tervis. Ka ootab tänane loomaomanik loomaarstilt oskust hinnata rakendatavate ravi ja ennetusabinõude majanduslikku tasuvust, kuna põllumajandus, sh. loomakasvatus on muutumas üha rohkem elustiilist tegelikuks majandustegevuseks.

Lisaks eeltoodule on arenenud maade loomaarstide seas valitsev tendents **spetsialiseeruda** kindlatele loomaliikidele ka produktiivloomade osas.

Põllumajandusloomade haiguste ennetamise ja ravi praktikat mõjutab tänapäeval otsustavalt lõpptoodangu ohutuse küsimus. Sellest tulenevalt on seatud hulk piiranguid ravimite kasutamisel produktiivloomadel, et tagada seda, et ohtlikud ravimijäägid ei kanduks toiduga inimorganismi. Oma tegevuses peab produktiivloomadega tegelev loomaarst alati arvestama inimese tervist mõjutavate teguritega, mis võivad leiduda loomses saaduses. Sellest tulenevalt räägitakse täna - **saaduste kogumiseelsest toiduohutusest** (*pre harvest food safety*) pidades sellega silmas loomade pidamise, söötmise ja tervishoiu sellist praktikat, mis tagaks ohutu toidutoorme tootmise. Seega vajab tänane loomaarst häid teadmisi kogu toidu tootmise ahelast – **laudast lauani**.

Lemmiklooma meditsiini vallas on lisaks esimeses loengus nimetatud spetsialiseerumise tendentsidele oluline märkida, et nõudlus lemmiklooma arstide järele on jätkuvalt suurenev. Seda eriti arenevate majandustega riikides, kus rahva elujärg on paranemas ning inimeste valmisolek teha kulutusi oma lemmikloomade raviks suureneb iga aastaga. Sellega koos suureneb ka ressurss, mida on võimalik kasutada uute ravi ja diagnoosimismeetodite arendamiseks ja kasutuselevõtuks. See on viinud selleni, et loomadel kasutatav diagnostiline ja raviaparatuur läheneb oma tasemelt ja võimekuselt humaanmeditsiinis kasutatavale.

Tänapäevases (lemmikloomade) kliinilises meditsiinis suureneb üha enam **biomeditsiini** osatähtsus. Suureneb molekulaarsete meetodite kasutusele võtmine loomade haiguste diagnoosimiseks, samuti biotehnoloogia rakendamine loomade ravimite ja vaktsiinide väljatöötamisel. See eeldab, et teatud hulk loomaarsti ettevalmistusega inimesi peaks spetsialiseeruma biomeditsiini suunale. Paraku on kogu arenenud maailmas probleemiks arsti haridusega inimeste nappus antud valdkonnas. Nii on bioloogia taustaga inimesed haaranud selles vallas juhtiva positsiooni. Paraku ei suuda meditsiinihariduseta inimene sageli tajuda probleemi kogu terviklikkuses – molekulist patsiendi seisundini.

Üks oluline suundumus on ravimeetodite valikul lähtuda üha rohkem nende efektiivsuse teaduslikust tõendatusest. Kui läbi aegade on meditsiinis lähtutud sageli ravimeetodite juurutamisel empiirilistest (kogemuslikest) kaalutlustest, siis tänapäeval on normiks, et kasutatava ravimeetodi efektiivsus peab olema teaduslikult tõestatud (**tõendatusel põhinev meditsiin** – *evidence based medicine*), või vähemalt peab olema tõestatud, et see ei

tekita patsiendile kahju (**riski ja kasu suhe** on piisavalt kasu kasuks). See aga eeldab iga arsti oskust kriitiliselt hinnata meditsiinalast informatsiooni, mida ta leiab eriala kirjandusest – käsiraamatutest ja ajakirjadest. See omakorda eeldab, et arstil on teadmised teaduslike meditsiiniuuringute läbiviimise põhimõtetest ning oskus nende tulemusi õigesti interpreteerida.

2. Veterinaarne rahvatervishoid ja veterinaarjärelevalve

Veterinaarjärelevalvega tegelevad riigiasutused jätkavad tegevust loomataudide ennetamise ja tõrje, loomade heaolu ja toiduohutuse tagamise valdkonnas.

Euroopa Liidus on valitsevaks suundumuseks ühendada traditsiooniliste veterinaarse rahvatervishoiu valdkondadega tegelevaid riigiasutusi ühtsetesse struktuuridesse. See tähendab, et loomaarstid, kes on traditsiooniliselt harjunud isepäi tegutsema, peavad õppima tegema koostööd teiste elualade inimestega. Teisalt on see mõneti kahandanud veterinaaria positsioone ühiskonnas.

Veterinaarse rahvatervishoiuga seonduvas järelevalves on süvenemas **riskianalüüsil** põhinev tegevuse planeerimine. Ka see ei ole muud midagi, kui teadusliku metodoloogia juurutamine otsuste tegemisse. Kõige selle eesmärk on vähendada inimfaktorist tulenevaid möödalaskmisi ja voluntarismi järelevalve tegevuses. Rahvusvahelistes suhetes ja kaubavahetuses on riskianalüüsil põhinev otsustusmehhanism leidnud rakendamist juba mõnda aega WTO raames. Nüüd rakendatakse seda üha enam ka muus järelevalvetegevuses. Riskianalüüs põhineb aga suuresti epidemioloogia meetoditel, mistõttu tänane veterinaarjärelevalve asutuses töötav loomaarst vajab häid teadmisi epidemioloogiast.

Uutest suundumustest veterinaarse rahvatervishoiu vallas tuleks mainida suurenenud tähelepanu **keskkonna tervisele (enviromental health)**. Mitmetes maades on keskkonna tervis, mille all peetakse silmas keskkonna kaitsmist toksiinide eest, mis omavad otsest või kaudset mõju ökosüsteemidele, sh. inimese tervisele, tõusnud veterinaarse rahvatervishoiuga tegelevate asutust huviorbiiti, kuna see on otseselt seotud toidu ja vee ohutusega ning loomade (eriti metsloomade) tervisega. Samas saavad loomaarstid panustada oma spetsiifiliste teadmistega ka teistes valdkondades, nagu näiteks loodusliku mitmekesisuse tagamine.

A. Viltrop

V. R. Beasley veterinaar-, metsloomade-, ja ökoloogilise toksikoloogia professor (College of Veterinary Medicine Illinoisi Ülikool USA) kirjutab Läänemere riikide esimese keskkonna tervise õpitoa: “*Envirovet Baltic*”, toimetistes: “ Ühiskond vajab eksperte kelles on ühendatud teadmised geneetikast, füsioloogiast, immunoloogiast, organismide haiguslikest seisunditest, toksikoloogiast, diagnostilisest meditsiinist, epidemioloogiast, rahva tervishoiust ja aruka sekkumise meetoditest.“

Kordamisküsimused arvestuseks

1. Loetle veterinaarse tegevuse valdkonnad. Iseloomusta neid lühidalt.
2. Millised on kliinilise veterinaarmeditsiini suunad. Iseloomusta neid lühidalt?
3. Loetle veterinaarjärelevalve põhilised tegevussuunad.
4. Millised arengutendentsid valitsevad kliinilises meditsiinis põllumajandusloomi silmas pidades?
5. Millised tendentsid valitsevad kliinilises meditsiinis lemmikloomi silmas pidades?
6. Millised on arengutendentsid veterinaarse rahvatervishoiu vallas?